

BUM BUM! Žaidimas su šautuvais

ir kodėl vaikams to reikia

Straipsnį parašė Diana Rich

Stebiu vaikus pradinės mokyklos kieme. Jie laksto, žaidžia, lenda į krūmus, bėgioja aplink šiukšlių kontenerius. Jie dairosi aplink. Jie bėgioja aplink žaidimų aikštelės suoliukus, slapstosi prie kitų vaikų grupelių, lyg kažką sektų ar šnipinėtų. Vienas iš vaikų ateina prie manęs ir paaiškina:

„Mes esame užsiėmę. Mes ieškome.“

Aš jų paklausiu: "Ko jūs ieškote?"

"Mes ieškome ginklų. Masinio naikinimo ginklų", – atsako jie.

"O ką jūs veikssite, kai juos surasite?" – toliau klausiu aš.

"Mes eisime į karą, bet negalime rasti ginklų!"

"O ką jūs darysite, jei taip ir nesurasite nei vieno ginklo?"

Vaikas atsako: "Mmmm.... Tada vis tiek eisime į karą."

Staiga suskamba skambutis ir jie nubėga į savo klases.

Kaip baigsis ši masinio naikinimo ginklų paieška? Ir ar ši ginklų paieška ir pasiruošimas eiti į karą bus palankiai sutiktas klasėje?

Patirtis, kuria remiantis vyko šis žaidimas su ginklais tikrai atėjo iš medių, kuri šiuo metu turi didžiulę įtaką vaikų mąstymui, elgesiui ir žaidimui.

Šių dienų žiniasklaida labai stipriai veikia vaikų požiūrį į ginklus ir tai turi didelę reikšmę jų gyvenime. Jie pastoviai mato vaizdus televizijoje, žurnaluose ir laikraščiuose, ir tai suformuoja jų suvokimą apie pasaulį ir apie tai, kas jame vyksta. Jeigu jie išgirsta futbolo rungtynių komentatorių sakantį "Anglijos slaptas ginklas yra ant atsarginių suolo", priima šią informaciją tiesiogiai ir supranta, jog kažkur netoliese slepiasi ginklas. Tai patraukia jų dėmesį.

Jeigu laikraščių antraštė rėkia: "Tonis Bleiras išsitraukia savo atsarginius ginklus", vaikai vėlgi tai priima tiesiogiai ir jų gyvenimas pasipildo karo scenarijumi taip pat, kaip ir pop žvaigždžių papuošalais...

Kompiuterinių žaidimų pasaulis, televizija ir kita žiniasklaida reklamuoja žaidimus su šautuvais. Vienas iš Džeimso Bondo žaidimų net negali prasidėti tol, kol Džeimsas Bondas nenušovė sargybinio.

Taigi, vaikų pasaulyje apie ginklus yra kalbama kasdien ir jie apie juos išgirsta iš daugelio įvairių šaltinių. Todėl labai keista, kad kartais žmonės, kuriais vaikai pasitiki, bando nuneigti šautuvų ir ginklų egzistavimą pasaulyje.

Suaugusiems labai sunku priimti, kad vaikai nenori žaisti vien tik gydytojais, namais, princais ar princesėmis. Jiems yra nesuprantama, kodėl vaikai nori žaisti ir bjaurius žaidimus: monstrus, vaiduoklius ar ginklais apsikarsčiusius nindzes.

Ne tik tėvai, bet ir dauguma mokytojų ar darželio auklėtojų visiškai netoleruoja tokio pobūdžio žaidimų. Vaikai už tai yra baudžiami arba priversti klausytis moralų. Pagrindinės priežastys, kurias įvardina pedagogai:

- šautuvai yra blogis;
- šautuvai žudo. Žudyti negalima.
- šautuvai nužudė daug žmonių.
- amoralu skatinti, palaikyti kažką, kas gali žėisti kitus;
- tai nepatinka tėvams.

Pedagogai ir tėvai mano, jog negalima vaikui leisti žaisti su kažkuo, kas gali sužaloti kitą. Šautuvai reiškia smurtą ir agresiją. Jeigu leisime vaikams žaisti su šautuvais, jie taps agresyvesni ir kiti vaikai gali išsigąsti tokių žaidimų. Šį sąrašą galima būtų tęsti be galo, bet dauguma paaiškinimų turėtų tą pačią prasmę. Priežasčių sąrašas galėtų tęstis iki begalybės, o pasibaigtų jis komentu: "Bet vis tiek jie žaidžia su šautuvais"

Dabar panagrinėkime, kas vyksta su vaikais, kai jie susiduria su tokiu požiūriu. Vaikai vis tiek žaidžia su ginklais. Tik tada, kai į jų akiratį pakliūna suaugęs, jie pradeda apsimetinėti ir meluoti. Iš Lego kaladėlių padarytas šautuvas tampa mobiliu telefonu, šautuvai tampa arkliais, o kartais ir sumuštiniais.

Taigi ši moralinė problema bandant nuneigti smurto ar ginklų egzistavimą pasaulyje, vaikų gyvenime sukuria kitą problemą: jie nesijaučia priimti ir yra priversti meluoti.

Iš kur atkeliauja žaidimai apie ginklus?

Statistika rodo, jog vaikų žaidimai susideda iš šių pagrindinių temų:

- tai, ką jie išgyvena;
- tai, apie ką jie žino;
- tai, kas jiems įdomu;
- tai, apie ką jie norėtų sužinoti daugiau;
- tai, ką jiems sunku suprasti;
- tai, ką jie jaučia;
- ir galimi jų ateities variantai.

Kai kurie vaikai tiesiog natūraliai žaidžia su šautuvais daugiau nei kiti. Taip pat yra tokių vaikų, kurių šautuvai beveik nedomina. Tai tiesiogiai susiję su kultūra, žiniasklaida ir juos supančio pasaulio įvykiais.

Pedagogai ir tėvai dažniausiai nenori priimti fakto, kad jų vaikai žino apie šautuvų ir ginklų pasaulį. Vaikai, norėdami paerzinti tėvus, su malonumu demonstruoja savo žinias apie ginklus, kurios kartais šokiruoja suaugusius. Tačiau mes dažnai pamirštame, kad jie žaidžia tai, kas jiems pažįstama ir su kuo jie susiduria juos supančioje aplinkoje.

Per savo žaidimus vaikai tiesiog supažindina mus su savo žinių baze. Jie taip pat naudoja žaidimus, kaip būtiną įrankį mąstymui lavinti. Kai kurie vaikai galvoja apie šautuvus kur kas daugiau, nei kiti ir su tuo geriausia susitaikyti ir leisti jiems būti savimi.

Kodėl žaidimas su ginklais yra toks patrauklus?

Žinoma, ne visi vaikai domisi žaidimais su ginklais. Kai kurie išvis tuo nesidomi. O kitiems užtenka susipažinti su ginklais virtualioje erdvėje ir tuomet jie pasitenkina kompiuterio pagalba įgyta patirtimi.

Kai kurie vaikai labai atsargiai integruoja į savo žaidimus ginklus ir žaidžia su jais labai atsargiai ir diskretiškai. Neseniai stebėjau vieną epizodą vaikų darželyje. Maža mergaitė žaidė, jog ji yra mama, atnešusi vaiką į ligoninę. Tada ji apsimetė, kad netoliese pastebėjo policijos šunį, kuris saugojo vagį. Mergaitė išsitraukė iš rankinuko tušinuką, atstatė į šunį tarsi tai būtų šautuvas ir suvaidino, kad jį nušovė. Tada išdidžiai apsidairė ir pasakė: "Aš buvau priversta nušauti šunį, nes tai prieštarauja ligoninės higienai".

Ne visi vaikai gali būti tokie santūrūs, kai kalba apie ginklus. Yra situacijų, kai suaugusieji, patys to nežinodami, paskatina vaikus daugiau žaisti su ginklais. Vaikas žino, jog jei paims lazda ir apsimes, kad tai šautuvas, jis gaus kur kas daugiau dėmesio iš dėdės Paulo ir iš mamos. Dar kitokia, bei taip pat įspūdinga reakcija bus iš geriausio draugo Darenio. Jie žino, jog ginklų pagalba galima sulaukti reakcijos iš prižiūrinčios auklėtojos darželyje.

Vaikų žaidimo temos dažnai sukasi aplink dideles problemas, tokias, kaip mirtis, vienvėdis ar slaugymas. Ginklai atlieka didelę rolę anksčiau aptartose žaidimų temose, suteikia joms daugiau jėgos ir atspalvių, o taip pat leidžia pajusti, ką reiškia kontroliuoti ar būti kontroliuojamam.

Žaidimas su ginklu gali atspindėti vaiko troškimą būti tokiu pat kontroliuojančiu, kaip mama, tėtis, auklėtoja ar parduotuvės darbuotojas. Iš nuotrupų, kurias vaikai susirenka iš išorinio pasaulio apie pasaulio lyderių ar teroristų veiksmus, jie žino, jog absoliučią jėgą turi tik tie, kas turi didžiausius ir galingiausius ginklus. Jie žino, kad patys didžiausi ginklai turi

neįtikėtiną kontrolę ir gali paveikti ne tik vieno individo elgesį, bet ir dideles grupes. Todėl vaikams norisi patirti kontrolės jėgą.

Žaisdami jie tarsi klausia:

- kas būtų, jei turėčiau ginklą;
- kaip tada jausčiausi;
- o kas būtų, jei kažkas šalia manęs turėtų ginklą;
- kokie žmonės naudojami ginklais;
- koks jausmas, kai turi šautuvą;
- koks jausmas yra būti nukentėjusiu;
- ar aplink mane yra suaugusiųjų, kurie mane apsaugos.

Taigi, per žaidimą su šautuvais vaikai gali įžaisti daugybę jiems nerimą keliančių situacijų. Ir tai yra labai naudinga net jei iš pradžių tai ir sunku suprasti.

Kai kuriems vaikams ginklai ypatingai patinka. Dažnai pasitaiko vaikų, kuriems ginklai yra svarbi kasdienybės dalis. Pavyzdžiui, vaikai, gyvenantys užmiestyje arba kaime, susiduria su medžioklės vaizdais. Tokių vaikų kasdienybėje yra ir nušautų ančių, šernų ir kitų miške gyvenančių gyvūnų.

Kiti vaikai turi giminių kariuomenėje arba jų artimieji dirba saugos departamente. Tai skatina juos kopijuoti aplinką ir joje esančias situacijas.

Taigi, kai jau įsitikinome, jog vaikai žaidžia tai, kas juos labiausiai jaudina, galime pasigilinti į tai, kokius jausmus jiems sukuria žaidimai su ginklais. Manau, kad dabar jau visiems yra lengvai suprantama, jog vaikai taip pat ieško būdų jaustis saugiai ir kai kuriems iš jų šią problemą padeda išspręsti žaidimai su ginklais. Iš radijo ar televizijos vaikai žino, jog vieną dieną gali kas nors, turintis ginklą, ateiti pas juos į grupę, į namus ar mokyklą ir tai juos neramina.

Mes, suaugę, turime kur kas daugiau patirties ir žinome, kad vis dėl to yra labai mažai šansų, jog tai kada nors atsitiks. Dažniausiai jausdami pavojų skristi lėktuvais ar aplankyti kokį nors miestą, mes priimame sprendimą to nedaryti. Na, o mūsų vaikai šio pasirinkimo neturi. Mes visiškai kontroliuojame jų gyvenimus.

Vaikai, neturėdami tiek daug patirties ir žinių, dažnai susimaišo tarp to, kas gali įvykti realybėje ir jų vaizduotėje. Matydami ginklus televizijoje ar oro uoste, vaikai gali pajusti pavojų ir jiems tai kelia nerimą. Todėl natūralu, kad grįžę namo jie bando įžaisti juos neraminančias situacijas.

Dauguma vaikų, o ypač berniukai, labai mėgsta daug lakstyti lauke ir didelėse erdvėse. Tokiu būdu jie geriau vystosi ir yra sveikesni. Žaidimas su šautuvais yra labai judrus ir jiems tiesiog labai patinka lakstyti, šaudyti ir kristi. Vaikai žino, kad žmonės su ginklais yra greiti, kovingi ir triukšmingi.

Vaikai, žaisdami su ginklais, beveiki niekada nesišneka. Jiems tiesiog to nereikia. Dažniausiai pasitaikanti verbalinė komunikacija šiame žaidime yra sprogstamųjų garsų atkartojimas. Šis žaidimas taip pat gali būti puiki proga geriau susipažinti. Vaikai stebi vienas kitą ir vertina vienas kito galimybes bei savybes. Tokiu būdu gali lengvai užsimegzti draugystė. Šiame žaidime nereikia ypatingų sugebėjimų, todėl jame gali lengvai dalyvauti visi vaikai.

Kaip vis dėlto elgtis, kai vaikai nori žaisti žaidimus su ginklais?

Svarbus dalykas, kurį gan dažnai pabrėžia pedagogai, tai vaiko saugumas. Dauguma vaikų prižiūrinčių žmonių teigia, jog yra labai sunku sukurti aplinką, kurioje šis žaidimas būtų žaidžiamas saugiai.

Vis dėl to mes siūlome laikas nuo laiko įdėti šiek tiek pastangų ir suteikti galimybę bei paruošti erdvę vaikams sužaisti šį žaidimą. Rezultatai, kuriuos galės stebėti pedagogai, bus išties malonūs bei vertingi. Mes galime pasiūlyti jums atsižvelgti į keletą dalykų, kad šis žaidimas būtų saugus, prižiūrimas ir valdomas suaugusiojo. Kalbėsime apie “taisykles” ir “vertės pojūtį”.

Prieš pradėdami žaisti šio tipo žaidimus, mes siūlome susėsti su vaikais ir sukurti šio žaidimo taisyklės. Taisyklių kūrimas yra labai svarbi žaidimo dalis, kuri suteikia jam žavesio ir vertės. Taigi, kurkite įvairias saugumo taisykles prieš pradėdami šį žaidimą.

Jeigu jūs vis dar netikite, jog žaidimas su ginklais yra labai svarbus vaiko raidoje ir norėtumėte užduoti man klausimą: “Kodėl mes turėtume leisti vaikams žaisti šiuos žaidimus?”, aš jums privalau atsakyti taip pat, kaip ir į kitus panašius klausimus.

Visi vaikai turi teisę žaisti ir tam, kad jiems susiformuotų teisingas požiūris į save, suaugę privalo padėti, palaikydami vaiko idėjas ir nenuneigdami jo žaidimo reikšmės. Tam, kad susiformuotų pasitikėjimas savimi, mes turime parodyti, jog vertiname vaiko pastangas ir idėjas.

Kaip įsitikinome anksčiau, vaikai žaidžia tik tas situacijas, kurios sukelia jų susidomėjimą ar nerimą. Todėl kviečiu jus suprasti, jog kartais jie tiesiog išgyvena su ginklais susijusius jausmus žaidimo pagalba. Leiskite savo vaikams žaisti triukšmingus ir kartais jus šokiruojančius žaidimus, net jeigu tai yra vaiko geriausio draugo “mirtis” ištikus šūviui.

Pasaulis, kuriame vaikas žaidžia šį žaidimą yra atsakingas už tai, kad jis atsirado vaiko mintyse ir jausmuose. Todėl draudimas žaisti šio tipo žaidimus vaikui reiškia, jog tam tikri jo jausmai yra nepripažinti ir nevertingi. Tėvai tiesiog neatsižvelgia į vaiko poreikius ir tuo pačiu “perduoda” jam žinią, jog tai, ką jis jaučia, apie ką jis žino, kuo domisi ir trokšta patirti ar kalbėti, yra draudžiama.

Vaikai, kurie dažai gauna šią žinią iš tėvų, ilgainiui pradeda nepasitikėti savimi. Kai kurie iš jų gali prarasti galimybę išsiugdyti jiems svarbias fizines ar vidines savybes. Jų noras pažinti yra apribotas ir tai turi pasekmes jų tolesnėje ateityje. Vaikai, kurie nuslopunami ankstyvoje vaikystėje, augdami ima rodyti vis mažiau susidomėjimo juos supančia aplinka ir kai kurių iš jų raida sutrinka. O tai lemia vaikų vėlesnį požiūrį į save ir pasaulį.

Iš tiesų žaidimai su ginklais kelia rūpesčių tik tuo atveju, jeigu pedagogas nesupranta šio žaidimo vertės. Tina Bruce siūlo lentelę, kurioje kalbama apie 12 indikatorių, kurie padėtų nustatyti tikrąją žaidimo vertę. Aš siūlau atidžiai peržvelgti siūlomus teiginius ir pritaikyti juos “ginkluotiems” žaidimams.

Vos tik pedagogas įvertins ir supras šios srities žaidimo vertę, jis galės padėti vaikui patirti ir išgyventi jausmus, kurie jam svarbūs šią akimirką.

Toliau pateikiame jums Tinos Bruce sudarytą lentelę, kuri buvo publikuojama dviejose jos išleistose knygose.

1	Patirtis iš “pirmų rankų”
2	Taisyklių sukūrimas
3	Patvirtinimo gavimas
4	Pasirinkimas žaisti
5	Ateities repetavimas
6	Apsimetimas kažkuo kitu
7	Žaidimas vienam
8	Žaidimas kartu
9	Asmeninės idėjos pateikimas
10	Gilus pasinėrimas į žaidimą
11	Išbandymas nesenai išmoktų dalykų
12	Idėjų koordinavimas, jausmų išraiška, tarpusavio santykiai – laisvoje kintančioje žaidimo tėkmėje

Toliau pateiksime literatūros sąrašą, kuriuo buvo remtasi pateikiant šį straipsnį. Straipsnis yra verstas iš anglų kalbos, todėl literatūros šaltiniai yra pateikiami anglų kalba.

- Bloom, A. (2003) Don't stop the war games Times Education Supplement Feb 28 p.1
Bruce, T. (1991) Time to Play in early childhood education London: Hodder & Stoughton
Bruce, T. (2001) Learning Through Play London: Hodder & Stoughton
Griggs, K. (2000), 'Kiwi kids get gun licenses' Wired.com, 26 September
Hedley, A. & Waterhouse, J. (2003) Should gun-play be allowed in the classroom? Early

Years Educator, vol. 4. no.11, pp6-7

Henry, J. (2000) Nursery Declares Truce Times Education Supplement May 19, p.10

Holland, P. (2003) We don't play with guns here: war weapon and superhero play in the early years Milton Keynes: Open University Press

Kinsey, C. (2001) Gun Play (unpublished Roehampton Early Childhood Cert. ed. presentation)

Jenkinson, S. (2001) The Genius of Play Hawthorn Press: Bath

Paley, V. G. (1986) Boys and girls: superheroes in the doll corner Chicago: University of Chicago Press
Paley, V. G. (1991) Bad guys don't have birthdays: fantasy play at four Chicago: University of Chicago Press
Rich, D. M. (2002) Catching children's stories Early Education journal, no. 36, p. 6

Vertė: Rūta Banionytė